

Ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη του παιδιού

Το παιχνίδι αποτελεί ενστικτώδη εκδήλωση της εσωτερικής έκφρασης του ανθρώπου, που φανερώνεται με μια ποικιλία κινήσεων και αισθήσεων. Το παιχνίδι είναι πάντα παρόν, είναι μια γενική ένδειξη ζωής, γιατί δεν παίζουν μόνο οι άνθρωποι, αλλά και τα ζώα. Το παίξιμο και στις δύο περιπτώσεις είναι φυσικό, αλλά έχει διαφορές. Στα μεν ζώα είναι απόρροια των ενστικτωδών τάσεων, στο δε άνθρωπο συνδυάζεται η ενστικτώδης ορμή για κίνηση και χαρά με την ανάγκη για δημιουργία. Το παιδί παίζει βέβαια ασυνείδητα, αλλά παίζοντας ψάχνει, ανακαλύπτει κι αποκαλύπτει. Το παιχνίδι έχει συστατικά δημιουργικών κινητικών και αισθητηριακών παρορμήσεων, δεν φανερώνεται από ένα μόνο ένστικτο, αλλά συμμετέχουν σ' αυτό πολλά ένστικτα.

Το φυσικό παιχνίδι ικανοποιεί στο παιδί ανάγκες σωματικές, ψυχικές και πνευματικές για την ανάπτυξη και βελτίωση της κινητικής δράσης και συμπεριφοράς του.

Μέσα από το παιχνίδι παρέχονται πολύτιμες ευκαιρίες μάθησης σε πολλούς διαφορετικούς τομείς κοινωνικής και προσωπικής εξέλιξης. Το παιχνίδι διδάσκει το νήπιο και το παιδί, γιατί του δίνει την ευχέρεια να δοκιμάσει τις σωματικές και πνευματικές δυνατότητές του, να συνεργασθεί και να κοινωνικοποιηθεί. Μέσα στο παιχνίδι συνειδητοποιεί το δικαίωμα αλλά και την υποχρέωση, αναπτύσσει κοινωνική επίγνωση και συνείδηση και δημιουργεί ευκαιρίες διερεύνησης εννοιών, όπως η δικαιοσύνη και η ισότητα. Αποκτά θάρρος, μαθαίνει να παρατηρεί, να υποστηρίζει, να κρίνει, να έχει πρωτοβουλία. Μαθαίνει να οργανώνεται, να κερδίζει και να χάνει. Αναπτύσσει την έκφραση και την φαντασία, την ευελιξία σε διαφορετικές καταστάσεις και τη μάθηση που πηγάζει από την ενεργό συμμετοχή του.

Η επίδραση του παιχνιδιού πιθανώς συνδέεται με τρόπο περίπλοκο με τη γνώση και ενσωμάτωση των εμπειριών του παιδιού. Έτσι όταν μια κατάσταση που αντιμετώπισε στο παιχνίδι εμφανίζεται κι εκτός παιχνιδιού, ενδέχεται να είναι πιο επιδέξιο και αποτελεσματικό στην αντιμετώπισή της (C. Garvey, 1977).

Το παιχνίδι είναι μια σταθερή αξία της παιδικής ηλικίας σε όλες τις κοινωνίες, το μέσο για την ομαλή ψυχοσωματική και πνευματική ανάπτυξη, ένα στάδιο προπαρασκευαστικό για τη μετέπειτα ζωή του. Στο παιχνίδι αντικατοπτρίζονται συχνά πλευρές της πραγματικής ζωής. Οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά συμπεριφέρονται καθώς παίζουν απεικονίζουν συνήθως την συμπεριφορά τους στην καθημερινότητά τους γενικότερα.

Αν ένα παιδί στερηθεί κατά την πρώιμη παιδική ηλικία ορισμένα κινητικά ερεθίσματα αυτό πιθανόν να έχει δυσμενή επίδραση σε ορισμένα κέντρα του εγκεφάλου, η πλήρης ανάπτυξη των οποίων εξαρτάται από εξωτερικά ερεθίσματα.

Κι είναι πλέον γνωστό ότι όπως και στους υπόλοιπους τομείς συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης οι ευχάριστες εμπειρίες επηρεάζουν τη χημική ισορροπία και τη νευρολογική δομή του εγκεφάλου. Για παράδειγμα, το παιχνίδι φαντασίας και δημιουργικότητας κατεβάζει τα επίπεδα του άγχους και επιτρέπει στα παιδιά να αντιμετωπίζουν καλύτερα καταστάσεις που το προκαλούν. Το ήπιο παιχνίδι μεταξύ των παιδιών με τη μορφή πάλης για παράδειγμα και το γέλιο είναι επίσης γνωστά για την αντιαγχωτική τους επίδραση. Δραστηριοποιούν τα κέντρα του εγκεφάλου που ρυθμίζουν το συναίσθημα και προκαλούν την έκλυση φυσικών χημικών ουσιών του εγκεφάλου που επιφέρουν συναισθήματα ευχαρίστησης και ευφορίας (D.Plummer, 2009).

Στην παιδική ηλικία ενεργοποιείται μέσα από το παιχνίδι μια παιχνιδιάρικη προσέγγιση της ζωής, η οποία συμπεριλαμβάνει την ικανότητα του ανθρώπου να προσφέρει χιούμορ και διασκέδαση στις σχέσεις του και να βλέπει τις δυσκολίες της ζωής ως προκλήσεις κι όχι ως αξεπέραστα εμπόδια.

Το παιχνίδι είναι μια δράση απαραίτητη στο παιδί, όπως το ψωμί και ο αέρας, είναι μια αυτοέκφραση φυσική. Ξεκινά από τη χαρά και καταλήγει σε αυτή. Εκεί ξεχειλίζει η θέληση του παιδιού να ζήσει. Εάν στερηθεί το παιχνίδι είναι σαν να του στερείται η ευκαιρία να απολαύσει τη ζωή.

Κάθε παιχνίδι είναι μια δημιουργία του νέου που υπάρχει ήδη, αλλά συγχρόνως και μια δημιουργία του νέου που δεν υπάρχει. Γιατί σε κάθε παιχνίδι γίνεται μια δημιουργική σύνθεση στοιχείων που υπάρχουν στο περιβάλλον του παιδιού και στοιχείων που τα ανακαλύπτει μόνο του. Η χαρά αυτής της σύνθεσης δίνει φως στην ενέργεια του παιδιού, κοκκινίζει τα μάγουλά του, κάνει τα μάτια του να λαμπυρίζουν, χαρίζει γέλιο, καλοσύνη, αγάπη για όλο τον κόσμο.

Ο ρόλος του παιχνιδιού ήταν πολύ σημαντικός για την ομαλή ανάπτυξη πολλών γενεών παιδιών, αφού, καθώς ήταν το προϊόν του δρόμου, της γειτονιάς, της πλατείας, αποτελούσε ταυτόχρονα μοχλό για δημιουργική απασχόληση και έκφραση των στοιχείων του χαρακτήρα και του εσωτερικού κόσμου κάθε παιδιού. Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά διασκέδαζαν, δημιουργούσαν, εκφράζονταν, ανέπτυσαν τη φαντασία και την ευρηματικότητά τους και μάθαιναν να υπακούουν σε κανόνες απαραίτητους στη διαδικασία του παιχνιδιού, να συνεργάζονται, να κερδίζουν και να χάνουν. Δε χρειαζόταν πολλά. Αρκούσε ο αυθορμητισμός τους, το κέφι και απλά υλικά όπως πετραδάκια, κουρέλια, ξύλα, λάσπη, κλωστές, κεραμίδια κι ότι άλλο παλιό έβρισκαν παραπεταμένο.

Είναι αξιοσημείωτο το πόσο έρχονται σε αντίθεση όλα τα παραπάνω με τα σημερινά ακριβά βιομηχανικά και ηλεκτρονικά παιχνίδια που δύσκολα προάγουν τη διαπροσωπική επαφή, αλλά αντίθετα ενισχύουν την αρνητική μοναχικότητα, την παθητικότητα, την υπερκατανάλωση και κάποιες φορές ακόμα και τη βία απομονώνοντας τα παιδιά μέσα στα σπίτια τους μπροστά στην τηλεόραση ή την οθόνη ενός υπολογιστή.

Κι όμως είναι δυνατόν να αντληθούν οι θετικές επιδράσεις του παιχνιδιού πρώτα μέσα στην οικογένεια με τον ξεχωριστό χρόνο που μοιράζονται οι γονείς με τα παιδιά κατά τη διάρκεια ενός ευχάριστου παιχνιδιού. Μετά στη σχολική κοινότητα μπορούν και πρέπει να δοθούν οι δυνατότητες στα παιδιά να δημιουργήσουν μόνα τους, με τα ίδια τους τα χέρια παιχνίδια που θα λειτουργήσουν ως προωθητικό μέσο και κινητήριο μοχλό για την δημιουργική φαντασία τους.

Παρακάτω αναφέρονται κάποιες από τις πολλές συγκεκριμένες και γενικότερες ευκαιρίες μάθησης που αποκτούν τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι σύμφωνα με την Deborah Plummer (2009).

Συγκεκριμένη μάθηση /εμπέδωση δεξιοτήτων

- Ανάπτυξη γλωσσικών και δεξιοτήτων ακρόασης και παρατήρησης
- Ικανότητα τήρησης και παροχής σύνθετων οδηγιών
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων μνήμης και ικανότητας αναστοχασμού
- Δημιουργία νέων κανόνων και προτύπων
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας και επίλυσης προβλημάτων
- Καλλιέργεια της ικανότητας επιμονής σε μια δραστηριότητα
- Ανάπτυξη υπευθυνότητας και ηγετικών δεξιοτήτων
- Πραγματοποίηση λαθών μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον
- Ικανότητα αναγνώρισης των πράξεων των άλλων
- Ανάπτυξη της εικόνας και επίγνωσης του σώματος